

19 DES 2005

TRONDHEIM KOMMUNE
Bystyresekretariatet

Justis- og politidepartementet
PB 8005 Dep

N- 0030 Oslo

JUSTISDEPARTEMENTET	
22 DES 2005	
SAKSNR.:	200504026
AVD/KONT/BEH:	LOV/ED/H1
DOK.NR.:	79
ARKIVKODE:	

Vår saksbehandler
Kari Aarnes

Vår ref.
05/26637/ G00 &07
oppgis ved alle henv.

Deres ref.

Dato
13.12.2005

HØRINGSUTTAELSE TIL NOU 2005:8 LIKEVERD OG TILGJENGELIGHET

Formannskapet som høringsorgan fattet i sitt møte 13.12.2005 følgende vedtak:

Formannskapet slutter seg til rådmannens forslag til høringsuttalelse til NOU 2005:8 - Likeverd og tilgjengelighet - om rettslig vern mot diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne og bedret tilgjengelighet for alle.

Saksutredningen og Saksprotokoll fra Kommunalt råd for funksjonshemmede sendes som vedlegg til dette brevet.

Med hilsen
TRONDHEIM KOMMUNE

Kari Aarnes
Leder for Bystyresekretariatet

Postadresse:
TRONDHEIM KOMMUNE
Bystyresekretariatet
7004 TRONDHEIM

Besøksadresse:
Munkegata 1

Telefon:
+47 72546602

Telefaks:
+47 72547684

Organisasjonsnummer:
NO 942 110 464

E-postadresse: bystyret.postmottak@trondheim.kommune.no

Internettadresse:

Sakspapirer for Formannskapet

Saksnr.: Utvalg

0026/05 Kom.råd f. funksj.h.

0443/05 Formannskapet

Møtedato

06.12.2005

13.12.2005

HØRINGSUTTALELSE TIL NOU 2005:8 LIKEVERD OG TILGJENGELIGHET**Arkivsaknr.**

05/26637

Møtedato:

13.12.2005

Møtesaksnr.

0443/05

Forslag til vedtak:

Formannskapet slutter seg til rådmannens forslag til høringsuttalelse til NOU 2005:8 - Likeverd og tilgjengelighet - om rettslig vern mot diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne og bedret tilgjengelighet for alle.

Saksutredning:

Bakgrunn

Et lovutvalg nedsatt av Justis- og politidepartementet har lagt fram en offentlig utredning med forslag til lov om forbud mot diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne (diskriminerings- og tilgjengelighetsloven). Utredningen med lovforslag er sendt på høring med frist for uttalelse til 30.12.2005.

Formålet med lovforslaget er å sikre likeverd og fremme like muligheter til samfunnsdeltakelse for alle, uavhengig av funksjonsevne, og å hindre diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne. Forslagene skal også bidra til nedbygging av samfunnsskapt funksjonshemmende barrierer og hindre at nye barrierer skapes. Det foreslås et forbud mot diskriminering, trakassering, instruks og gjengjeldelse samt plikt til universell og individuell tilrettelegging.

Utvalgets utgangspunkt er at lovgivningens mot diskriminering på ulike grunnlag bør være harmonisert, fordi alt diskrimineringsvern har utspring i de samme grunnleggende menneskerettigheter. Dette gjelder for eksempel arbeidsmiljøloven, likestillingsloven og diskrimineringsloven.

Loven slår videre fast en aktivitetsplikt for det offentlige for å fremme lovens formål.

Det vises til vedlagte forslag til lovtekst samt endringer i gjeldende lover.

Vurdering av lovforslaget

Trondheim kommune er positiv til det nye lovforslaget og dens formål. Samtidig vil vi hevde at en diskrimineringslovgivning i seg selv ikke vil være nok for å oppnå likeverd. Holdningsendring og bevisstgjøring i planarbeid er vesentlige bidrag for å oppnå gode resultater. Trondheim kommune viser likevel til utredningen side 131, hvor det heter: "De siste 20 år har det skjedd et skifte i perspektiv i tilnærmingen til nedsatt funksjonsevne, fra å anse situasjonen som et spørsmål om velferd og omsorg, til å betrakte den som et menneskerettsspørsmål." Denne forandring et internasjonalt utviklingstrekk.

Trondheim kommune er også enig i utvalgets merknad på side 148 om at "likeverdet for enkelte mennesker med nedsatt funksjonsevne i praksis ikke sikres tilstrekkelig gjennom et diskrimineringsvern" og at man i tillegg trenger andre virkemiddel enn denne lov.

Selv om loven først og fremst skal ivareta hensynet til mennesker med nedsatt funksjonsevne, er det viktig å tydeliggjøre og presisere i enda større grad enn det lovutvalget gjør, at det å legge tilrette for "alle" i seg selv gir mindre grunn for diskriminering. Universell utforming innebærer en utforming av det fysiske miljøet som sikrer deltagelsesmuligheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne på lik linje med funksjonsfriske. Nettopp ved å tilrettelegge det fysiske miljøet for flest mulig på et generelt nivå vil i utgangspunktet gi mindre forskjellsbehandling og oppfatting av diskriminering.

Konsekvens av universell utforming vil si økt brukervennlighet også for personer uten nedsatt funksjonsevne. Det savnes en vektlegging også med hensyn til dette perspektiv. Samtidig vil universell utforming være et viktig bidrag til å øke trygghet og sikkerhet i bygninger, kommunikasjonsmidler og utemiljø. Som eksempel på dette er bevissthet omkring fargeforskjeller, belysningsnivå, reduksjon av fysiske hindringer, tydelig av skilting, ledelinjer m.m. Ved reduksjon av ulykker vil også universell utforming ha en forebyggende effekt og derigjennom ha samfunnsøkonomisk gevinst.

Trondheim kommune

Plikten til å sikre universell utforming er begrenset til virksomheter rettet mot allmennheten. Det er viktig at også nye, større boligutbygginger som omfatter flerleilighetshus bygd for offentlig salg bør være å betrakte som et tilbud til allmennheten. I den sammenheng bør også utvendig adkomst til flerleilighetshus innlemmes.

Ved universell utforming av bolig vil dette kunne ha virkning slik at beboeren blir boende lengre tid i samme bolig. Dette vil føre til mindre flytting og dermed mer stabilt bomiljø, noe som også kan ha forebyggende virkning. Det vil være mindre behov for spesialboliger, hvilket vil gi en samfunnsøkonomisk gevinst. Trondheim kommune støtter utvalgets betraktninger vedrørende vilkår knyttet til utbyggingsavtaler, jfr punkt 9.7.4 "Sektoransvar for gjennomgang av gjeldende regelverk og tiltak for å sikre bedret tilgjengelighet."

Merknad til forslagene:

Til § 1 – Formålsbestemmelse

En egen formålsbestemmelse vil styrke formålet betydning i den praktiske rettsanvendelsen, og en formålsbestemmelse vil signalisere hvilke verdier lovgiver anser som viktige i samfunnet. Det bør samtidig være naturlig å knytte denne formålsbestemmelsen opp mot tilsvarende formålsbestemmelse i plan - og bygningsloven.

Utkast til lov § 11 Plikt til universell utforming av bygg og anlegg mv.

Trondheim kommune støtter (Buvik, Fjellanger og Larsen) forslag til at universell utforming også omfatter IKT og samferdsel. Å gjøre IKT og samferdsel tilgjengelig for personer med nedsatt funksjonsevne, vil ha stor betydning for deres inkludering i samfunnet med aktiv deltakelse på lik linje med andre. Når det gjelder anskaffelse av nye produkt og tilpasninger med hensyn til samferdsel; kollektivstansport, vil det være like naturlig som ved bygg og anlegg å fremme krav om universell utforming. Universell utforming av kollektivtransportmidler samt holdeplasser, vil være viktig bidrag til å stimulere til aktiv deltakelse i samfunnet.

Det skilles ellers for lite mellom nyoppføringer av bygg/ utomhusanlegg og tiltak i eksisterende anlegg. Dersom ny bebyggelse blir utformet i tråd med krav til universell utforming, kan dette minske graden av spesialtilpasninger. Generell tilrettelegging i nye bygg vil også imøtekomme og forenkle tilpassingen i forbindelse med den forventede eldrebølgen som tilsier at de eldre skal bo hjemme lengre enn hva flertallet gjør i dag. Dette skillet vil også være vesentlig i forhold til både grad av gjennomføring og ikke minst i forhold til kostnader. Koordinering av og god sammenheng mellom krav i denne loven og i plan- og bygningsloven er videre nødvendig for å få til gode resultater.

Bestemmelsen pålegger plan- og bygningsmyndighetene å "sikre at kravene (..) overholdes ved behandling av planer og søknad om tillatelse etter plan- og bygningsloven". Det er viktig at denne formuleringen stemmer med ansvars- og rollebestemmelsene i byggesaksdelen av plan- og bygningsloven. Ansvar for å sikre krav er der lagt til ansvarlige profesjonelle foretak, og kommunen skal drive tilsyn med at lovgivningen følges. Det må derfor presiseres hva som ligger i begrepet "sikre", og at plikten til å sørge for oppfyllelse av krav ligger hos tiltakshaver og hans konsulenter.

Utkastets § 11 har også en egen bestemmelse om dispensasjon fra krav om universell utforming av bygg og anlegg. Denne bør ha samme kriterium for dispensasjon som plan- og bygningsloven, hvor det heter at dispensasjon kan gis når "særlige grunner" foreligger. Bygningslovutvalget foreslår i NOU 2005:12 å opprettholde dette kriteriet. Etter Trondheim kommunes mening bør kriteriet her

Trondheim kommune

være det samme, og det bør gå fram av lovforarbeidene og kommentarer hva som skal til for at det anses oppfylt i forhold til diskriminerings- og tilgjengelighetsloven.

Til kap 10.12.6.6: Trondheim kommune støtter utvalgets forslag om standarder for universell utforming av bygg, anlegg og opparbeidede uteområder. Trondheim kommune har medio 2005 ferdigstilt og tatt i bruk en veileder for publikumsbygg som en del av det politiske vedtaket om Trondheim - en funksjonsvennlig by. Trondheim kommune har nå også fått tilsagn fra Statens bygningstekniske etat om prosjektmidler til utforming av en veileder for flerleilighetsbygg. Begge veilederne er for generelt bruk.

Til kap 10.12.6.2: Utvalget knytter den særlige plikten til universell utforming av bygg til selve bygget og ikke til virksomheten. Denne løsningen vil gjøre reglene mer kompatible i forhold til bygningsregelverket, og innebærer at eier vil være ansvarlig. Dette støttes. Vi støtter også utvalgets forslag om på sikt å innlemme § 11 i plan og bygningsloven, og at krav i denne sammenheng i utgangspunktet håndheves av plan- og bygningsmyndigheten etter de samme reglene som gjelder ved håndtering av andre bygningsmessige krav (kap 10.12.2).

Til kap 10.12.5.6 Barnehage

Utvalgets vektlegging under dette punkt er viet individuell tilrettelegging. Det er også her viktig å presisere universell utforming også av barnehager generelt. En slik utforming vil være med på å forhindre en større andel av spesialløsninger og tilpasninger i etterkant.

Til kap 12.5 om Kostnader: Kostnader forbundet med generell tilrettelegging (universell utforming) gjennom en planprosess eller ved nybygging og kostnader forbundet til tilrettelegging i eksisterende bebyggelse/individuell tilpassing vil ha ulike utfall og kostnadmessige konsekvenser. Utredningen kunne med fordel ha en større tydeliggjøring av dette. Tilpassing av universell utforming i all nybygging vil i utgangspunktet ikke bli særlig mer kostnadskrevende enn nybygg uten denne tilpassingen. Det er ofte snakk om enkle tilpasninger på dette stadiet, og den største utgiftsposten i nye bygg vil være montering av heis. Ved at all ny bebyggelse og uterom tilrettelegges i største mulig grad allerede på planstadiet kan en slippe større kostnadskrevende tiltak og lettere få forståelse for prinsippet om universell utforming i flere sammenhenger. Erfaring tilsier at en ved enkle grep på planstadiet kan forhindre store kostnadmessige tiltak i etterkant. Kostnadene vil være atskillig større ved utbedringer i eksisterende bygg, der det er flere hensyn å ta som utvalget påpeker.

Forholdet til sosialtjenesteloven:

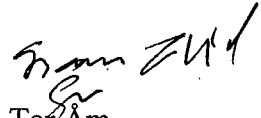
Det kan synes som om de foreslåtte endringer i sosialtjenesteloven vil kunne ha omfattende konsekvenser. Trondheim kommune ønsker ikke å kommentere utvalgets forslag til endringer, men går ut fra at en eventuell endring vil bli gjenstand for selvstendig høring, og vi komme tilbake med en egen uttalelse når dette sendes til kommunene.

Økonomisk konsekvens

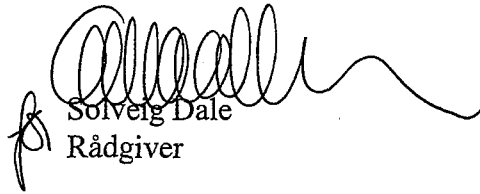
I regjeringens handlingsplan for universell utforming, vises det til øremerkede tilskudd som kan bidra til å øke tilgjengelighet. Ved en satsning også på tilpasning av eksisterende bygg til en standard av universell utforming innen 2019, vil dette forde økonomisk satsning og støtte fra statlig hold.

Trondheim kommune

Rådmannen i Trondheim, 05.12.2005

Tor Åm
Kommunaldirektør for helse og velferd

Solveig Dale
Rådgiver

Vedlegg

Utkast til lov om forbud mot diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne

Utkast til lov om forbud mot diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne (diskriminerings- og tilgjengelighetsloven) og endringer i andre lover

Lov om forbud mot diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne (diskriminerings- og tilgjengelighetsloven)

§ 1 Formål

Lovens formål er å sikre likeverd og fremme like muligheter til samfunnsdeltakelse for alle uavhengig av funksjonsevne, og å hindre diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne.

Loven skal bidra til nedbygging av samfunns-skapte funksjonshemmende barrierer, og hindre at nye skapes.

§ 2 Virkeområde

Loven gjelder på alle samfunnsområder med unntak av familieliv og andre forhold av personlig karakter.

Loven gjelder i riket med unntak av Svalbard og Jan Mayen. Kongen kan gi forskrifter om lovens anvendelse på Svalbard og Jan Mayen, og kan fastsette særlige regler under hensyn til de stedlige forhold. Kongen kan bestemme om og i hvilken utstrekning bestemmelser i denne lov skal gjelde på norske skip i utenriksfart, i norske sivile luftfartøyer i internasjonal trafikk, og på installasjoner og fartøy i arbeid på norsk kontinentalsokkel.

§ 3 Aktivitetsplikt

Offentlige myndigheter og arbeidslivets organisasjoner skal arbeide aktivt, målrettet og planmessig innenfor sine virkefelt for å fremme lovens formål.

Arbeidsgivere i offentlig og privat sektor skal arbeide aktivt for å fremme lovens formål innenfor sin virksomhet.

§ 4 Forbud mot diskriminering

Direkte og indirekte diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne er forbudt.

Med direkte diskriminering menes at en handling eller unnlattelse har som formål eller virkning at personer på grunnlag av nedsatt funksjonsevne blir behandlet dårligere enn andre blir, er blitt, eller ville blitt behandlet i en tilsvarende situasjon.

Med indirekte diskriminering menes enhver tilsynelatende nøytral bestemmelse, betingelse, praksis, handling eller unnlattelse som fører til at personer på grunnlag av nedsatt funksjonsevne blir stilt særlig ufordelaktig sammenliknet med andre.

Med indirekte diskriminering i arbeidslivet menes enhver tilsynelatende nøytral bestemmelse, betingelse, praksis, handling eller unnlattelse som faktisk virker slik at en arbeidssøker eller arbeidstaker stilles dårligere enn andre arbeidssøkere eller arbeidstakere på grunnlag av nedsatt funksjonsevne.

Forskjellsbehandling som er nødvendig for å oppnå et saklig formål og som ikke er uforholdsmessig inngripende overfor den eller de som forskjellsbehandles, anses ikke som diskriminering etter loven her.

Forbudet mot diskriminering i paragrafen her omfatter diskriminering på grunnlag av funksjonsevne som er nedsatt, har vært nedsatt, vil kunne bli nedsatt eller antas å være nedsatt, samt diskriminering på grunnlag av andre personers nedsatte funksjonsevne.

Det er forbudt å medvirke til brudd på diskrimineringsforbudet i paragrafen her.

Diskriminering som skyldes mangelfull fysisk tilrettelegging er uttømmende regulert i § 9 og § 10.

Moshuus og Strøm foreslår at fjerde ledd og sjette ledd utgår.

§ 5 Forbud mot trakassering

Trakassering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne er forbudt.

Med trakassering menes handlinger, unnlatelser eller ytringer som virker eller har til formål å

virke krenkende, skremmende, fiendtlig, nedverdiggende eller ydmykende.

Forbudet mot trakassering i paragrafen her omfatter trakassering på grunnlag av funksjonsevne som er nedsatt, har vært nedsatt, vil kunne bli nedsatt eller antas å være nedsatt, samt trakassering på grunnlag av andre personers nedsatte funksjonsevne.

Det er forbudt å medvirke til brudd på bestemmelsen i første til tredje ledd.

Arbeidsgiver og ledelsen i organisasjoner eller utdanningsinstitusjoner skal innenfor sitt ansvarsområde forebygge og søke å hindre at det skjer trakassering i strid med paragrafen her.

Moshuus og Strøm foreslår at tredje ledd utgår.

§ 6 Forbud mot instruks

Det er forbudt å gi instruks om å diskriminere eller trakassere i strid med § 4 og § 5. Det er også forbudt å gi instruks om gjengjeldelse i strid med § 7.

Det er forbudt å medvirke til brudd på bestemmelsen i første ledd.

§ 7 Forbud mot gjengjeldelse

Det er forbudt å gjøre bruk av gjengjeldelse overfor noen som har fremmet klage om brudd på bestemmelsene i § 4, § 5, § 6, § 9 eller § 10, eller som har gitt uttrykk for at klage kan bli fremmet. Dette gjelder ikke dersom klageren har opptrådt grovt uaktsomt.

Første ledd gjelder tilsvarende for vitner i en klagesak.

Det er også forbudt å gjøre bruk av gjengjeldelse overfor noen som har unnlatt å følge en instruks i strid med § 6.

Det er forbudt å medvirke til brudd på forbudet mot gjengjeldelse i paragrafen her.

§ 8 Positiv særbehandling

Særbehandling som bidrar til å fremme lovens formål, anses ikke som diskriminering etter loven her. Særbehandlingen skal opphøre når formålet med den er oppnådd.

§ 9 Plikt til generell tilrettelegging (universell utforming)

Offentlig virksomhet skal arbeide aktivt og målrettet for å fremme universell utforming innenfor virksomheten. Tilsvarende gjelder for privat virksomhet rettet mot allmennheten.

Med universell utforming menes utforming eller tilrettelegging av hovedløsningen i de fysiske forholdene slik at virksomhetens alminnelige funksjon kan benyttes av flest mulig.

Offentlig virksomhet og privat virksomhet rettet mot allmennheten har plikt til å sikre universell utforming av virksomhetens alminnelige funksjon så langt det ikke medfører en uforholdsmessig byrde for virksomheten. Ved vurderingen av om utformingen eller tilretteleggingen medfører en uforholdsmessig byrde, skal det særlig legges vekt på de nødvendige kostnadene ved tilretteleggingen, virksomhetens ressurser, tilretteleggingens effekt for å nedbygge funksjonshemmende barrierer, hvorvidt virksomhetens alminnelige funksjon er av offentlig art, sikkerhetsmessige hensyn og vernehensyn.

Brudd på plikten til å sikre universell utforming etter tredje ledd regnes som diskriminering dersom en person med nedsatt funksjonsevne rammes av den mangelfulle tilretteleggingen.

Det regnes ikke som diskriminering etter fjerde ledd dersom virksomheten oppfyller nærmere bestemmelser i lov eller forskrift om innholdet i plikten til universell utforming.

§ 10 Plikt til individuell tilrettelegging

Arbeidsgiver har plikt til å foreta rimelig individuell tilrettelegging av arbeidsplass og arbeidsoppgaver for å sikre at en arbeidstaker eller arbeidssøker med nedsatt funksjonsevne kan få eller beholde arbeid, ha tilgang til opplæring og annen kompetanseutvikling samt utføre og ha mulighet til fremgang i arbeidet likeverdig med andre.

Skole- og utdanningsinstitusjon har plikt til å foreta rimelig individuell tilrettelegging av lærested og undervisning for å sikre at en elev eller student med nedsatt funksjonsevne får likeverdige opplærings- og utdanningsmuligheter.

Kommunal myndighet har plikt til å foreta rimelig individuell tilrettelegging av barnehage tilbud for å sikre at barn med nedsatt funksjonsevne får likeverdige utviklings- og aktivitetsmuligheter.

Kommunal myndighet har plikt til å foreta rimelig individuell tilrettelegging av offentlige tjenestetilbud som dagaktivitet, avlastningshjem mv. av varig karakter for den enkelte, og som er særskilt rettet inn mot personer med nedsatt funksjonsevne.

Plikten etter første til fjerde ledd omfatter ikke tilrettelegging som innebærer en uforholdsmessig byrde. Ved vurderingen av om tilretteleggingen medfører en uforholdsmessig byrde skal det sær-

lig legges vekt på de nødvendige kostnadene ved tilretteleggingen, virksomhetens ressurser og tilretteleggingens effekt for å nedbygge funksjonshemmende barrierer.

Brudd på plikten til rimelig individuell tilrettelegging etter første til femte ledd regnes som diskriminering.

§ 11 Plikt til universell utforming av bygg og anlegg mv.

Bygg, anlegg og opparbeidede uteområder rettet mot allmennheten som oppføres eller ferdigstilles etter vesentlige endringsarbeider (hovedombygging) etter 1. januar 2009, skal være universelt utformet.

Bygg, anlegg og opparbeidede uteområder rettet mot allmennheten skal være universelt utformet fra 1. januar 2019.

Plan- og bygningsmyndighetene skal sikre at kravene i første og andre ledd overholdes ved behandling av planer og søknad om tillatelse til tiltak etter plan- og bygningsloven.

Plan- og bygningsmyndighetene kan gi dispensasjon fra plikten etter første og andre ledd der det foreligger vernehensyn eller andre særlig tungtveiende grunner.

Klage over slik dispensasjon kan bringes inn for Likestillings- og diskrimineringsnemnda av representative organisasjoner for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Likestillings- og diskrimineringsnemnda kan treffe vedtak om å oppheve slik dispensasjon.

Kongen kan gi forskrifter med nærmere bestemmelser om innholdet i plikten til universell utforming etter første og andre ledd.

Statlig plan- og bygningsmyndighet kan reise søksmål om full overprøving av et opphevingsvedtak etter femte ledd etter reglene i diskrimineringsombudsloven § 12.

Moshuus og Strøm foreslår at hele bestemmelsen utgår.

Buvik, Fjellanger og Larsen foreslår plikten til universell utforming utvidet til også å gjelde IKT og samferdsel, se kapittel 10.12.6.7.

§ 12 Bevisbyrde

Hvis det foreligger omstendigheter som gir grunn til å tro at det har funnet sted brudd på bestemmelsene i § 4, § 5, § 6, § 7, § 9 eller § 10, skal det legges til grunn at brudd har funnet sted, hvis ikke den som er ansvarlig for handlingen, unnlatsen eller ytringen sannsynliggjør at det likevel ikke har funnet sted slikt brudd.

Moshuus og Strøm foreslår at bestemmelsen får følgende ordlyd:

Dersom den som mener seg krenket etter § 4, § 5, § 6, § 7 eller § 10 fremlegger opplysninger som gir grunn til å tro at det har funnet sted diskriminering i strid med disse bestemmelsene, må den som er ansvarlig for handlingen, unnlatsen eller ytringen sannsynliggjøre at det likevel ikke har funnet sted slikt brudd.

§ 13 Arbeidsgivers opplysningsplikt i tilsettingssaker

Arbeidssøker som mener seg forbigått i strid med § 4 første ledd eller § 10 første ledd, kan kreve at arbeidsgiveren skriftlig opplyser om utdanning, praksis og andre klart konstaterbare kvalifikasjoner for arbeidet hos den som ble ansatt.

§ 14 Organisasjoners adgang til å opptre som fullmektig mv.

Som fullmektig i forvaltningssak etter loven her kan brukes en organisasjon som helt eller delvis har til formål å arbeide mot diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne.

Som prosessfullmektig i saker for domstolene etter loven her kan brukes en person utpekt av og med tilknytning til en organisasjon som helt eller delvis har til formål å arbeide mot diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne. Dette gjelder ikke i saker som nevnt i tvistemålsloven § 44 første ledd.

Retten kan nekte å godta en prosessfullmakt hvis det etter rettens skjønn er fare for at prosessfullmektigen ikke har tilstrekkelige kvalifikasjoner til å ivareta partens interesser på en tilfredsstillende måte.

En prosessfullmektig skal ved siden av fullmakt som nevnt i tvistemålsloven § 46, til samme tid fremlegge skriftlig orientering fra organisasjonen om prosessfullmektigens kvalifikasjoner.

Moshuus og Strøm foreslår at andre, tredje og fjerde ledd utgår.

§ 15 Håndheving

Likestillings- og diskrimineringsombudet og Likestillings- og diskrimineringsnemnda skal med unntak av § 16 føre tilsyn med og medvirke til gjennomføringen av loven her, jf. diskrimineringsombudsloven.

Plan- og bygningsmyndighetene skal føre tilsyn med og medvirke til gjennomføringen av loven her i samsvar med § 11.

§ 16 Oppreisning og erstatning

Den som forsettlig eller grovt uaktsomt opptrer i strid med § 4, § 5 første til fjerde ledd eller § 7 kan pålegges å betale oppreisning til fornærmede. Oppreisningen fastsettes til det beløp som finnes rimelig under hensyn til partenes forhold og omstendighetene for øvrig.

Arbeidssøker eller arbeidstaker kan kreve oppreisning for overtredelse av § 4, § 5 første til fjerde ledd eller § 7 i arbeidslivet uten hensyn til arbeidsgivers skyld. Tilsvarende gjelder for den som søker om å bli eller som er medlem eller deltaker i en arbeidstaker-, arbeidsgiver- eller yrkesorganisasjon.

Oppreisning ved brudd på plikten til individuell tilrettelegging etter § 10 kan likevel kreves etter reglene i første og andre ledd dersom pålegg om stansing, retting mv. etter reglene i diskrimineringsombudsloven ikke kan avhjelpe følgene av diskrimineringen.

Erstatning for økonomisk tap som følge av brudd på loven her, kan kreves etter de alminnelige erstatningsregler.

Moshuus og Strøm foreslår at andre ledd utgår.

Buvik, Fjellanger og Larsen foreslår at første ledd får følgende ordlyd:

Den som forsettlig eller uaktsomt opptrer i strid med § 4, § 5 første til fjerde ledd eller § 7 kan pålegges å betale oppreisning til fornærmede. Oppreisningen fastsettes til det beløp som finnes rimelig under hensyn til partenes forhold og omstendighetene for øvrig.

§ 17 Ikraftsetting

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

Andre lovendringer

Lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester m.v.

§ 4-2 skal lyde:

§ 4-2. Tjenester.

De sosiale tjenester skal omfatte

- a) praktisk bistand og opplæring, herunder brukerstyrt personlig assistanse og *personlig assistanse*, til dem som har et særlig hjelpebehov på grunn av sykdom, funksjonshemming, alder eller av andre årsaker,
- b) avlastningstiltak for personer og familier som har et særlig tyngende omsorgsarbeid,
- c) støttekontakt for personer og familier som har behov for dette på grunn av funksjonshemming, alder eller sosiale problemer,

- d) plass i institusjon eller bolig med heldøgns omsorgstjenester til dem som har behov for det på grunn av funksjonshemming, alder eller av andre årsaker,
- e) *meningsfylt dagaktivitet for personer i yrkesaktiv alder som på grunn av kognitive eller sammensatte funksjonsnedsettelse ikke kan delta i alminnelig yrkesmessig aktivitet eller varig tilrettelagt arbeid,*
- f) lønn til personer som har et særlig tyngende omsorgsarbeid.

§ 4-3 skal lyde:

§ 4-3. Hjelp til dem som ikke kan dra omsorg for seg selv.

De som ikke kan dra omsorg for seg selv, eller som er helt avhengig av praktisk hjelp eller personlig hjelp for å greie dagliglivets gjøremål, har krav på hjelp etter § 4-2 bokstav a-e.

Moshuus og Strøm foreslår at bestemmelsene i § 4-2 og § 4-3 forblir uendret.

Plan- og bygningslov 14. juni 1985 nr. 77

§ 2 skal lyde:

§ 2. Formål

Planlegging etter loven skal legge til rette for samordning av statlig, fylkeskommunal og kommunal virksomhet og gi grunnlag for vedtak om bruk og vern av ressurser, utbygging samt å sikre estetiske hensyn.

Gjennom planlegging og ved særskilte krav til det enkelte byggetiltak skal loven legge til rette for at arealbruk og bebyggelse blir til størst mulig gagn for den enkelte og samfunnet.

Ved planlegging etter loven her skal det spesielt legges til rette for å sikre barn gode oppvekstvilkår og for å sikre tilgjengelighet for mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Prinsippet om universell utforming skal ligge til grunn for planleggingen og kravene til det enkelte byggetiltak.

Lov 4. februar 1977 nr. 4 om arbeidervern og arbeidsmiljø m.v.

§ 54 B skal lyde:

§ 54 B Forbud mot forskjellsbehandling/diskriminering

1. Direkte og indirekte forskjellsbehandling på grunn av kjønn, religion, livssyn, hudfarge, nasjonal eller etnisk opprinnelse, politisk syn,

- medlemskap i arbeidstakerorganisasjon, seksuell orientering, nedsatt funksjonsevne eller alder er forbudt.
2. Ved forskjellsbehandling på grunn av kjønn gjelder lov 9. juni 1978 nr. 45 om likestilling mellom kjønnene (likestillingsloven).
 3. *Ved diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne gjelder lov xx.yy.zz om forbud mot diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne (diskriminerings- og tilgjengelighetsloven).*

§ 54 F oppheves.

Lov 23. mai 1997 nr. 31 om eierseksjoner

§ 3 a skal lyde:

§ 3 a Forbud mot diskriminering

I vedtektene kan det ikke settes vilkår for å være sameier som tar hensyn til homofil legning, leveform eller orientering. Slike omstendigheter kan ikke regnes som saklig grunn til å nekte godkjenning av en sameier eller bruker av eiendommen eller tillegges vekt ved bruk av eventuell forkjøpsrett.

Hvis det foreligger omstendigheter som gir grunn til å tro at det har funnet sted diskriminering i strid med første ledd, skal slik diskriminering anses som bevist, med mindre den som har utført handlingen sannsynliggjør at diskriminering likevel ikke har funnet sted.

Om erstatningsansvar for ulovlig diskriminering etter første ledd gjelder vanlige erstatningsregler.

Likestillings- og diskrimineringsombudet og Likestillings- og diskrimineringsnemnda skal føre tilsyn med og medvirke til gjennomføringen av første ledd, jf. diskrimineringsombudsloven.

Ved tilsvarende diskriminering gjelder også likestillingsloven (lov 9. juni 1978 nr. 45 om likestilling mellom kjønnene), diskrimineringsloven (lov ... om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv.) og diskriminerings- og tilgjengelighetsloven (lov ... om forbud mot diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne).

Lov 29. mars 1999 nr. 17 om husleieavtaler

§ 1-8 skal lyde:

§ 1-8 Forbud mot diskriminering

Ved utleie av husrom kan det ikke tas hensyn til homofil legning, leveform eller orientering. Slike omstendigheter kan ikke regnes som saklig grunn

til å nekte opptak i husstand, framleie, personsskifte eller tillegges vekt ved opphør av leieforholdet.

Hvis det foreligger omstendigheter som gir grunn til å tro at det har funnet sted diskriminering i strid med annet ledd, skal slik diskriminering anses som bevist, med mindre den som har utført handlingen sannsynliggjør at diskriminering likevel ikke har funnet sted.

Om erstatningsansvar for ulovlig diskriminering etter annet ledd gjelder vanlige erstatningsregler.

Likestillings- og diskrimineringsombudet og Likestillings- og diskrimineringsnemnda skal føre tilsyn med og medvirke til gjennomføringen av første ledd, jf. diskrimineringsombudsloven.

Ved tilsvarende diskriminering gjelder også likestillingsloven (lov 9. juni 1978 nr. 45 om likestilling mellom kjønnene), diskrimineringsloven (lov ... om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv.) og diskriminerings- og tilgjengelighetsloven (lov ... om forbud mot diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne).

Lov 6. juni 2003 nr. 38 om bustadbyggjelag

§ 1-4 skal lyde:

§ 1-4. Forbud mot diskriminering

(1) I vedtektene kan det ikke setjast vilkår for å vere andelseigar som tek omsyn til homofil legning, leveform eller orientering, og slike omstende kan ikkje reknast som sakleg grunn til å nekte godkjenning av ein andelseigar eller ha vekt ved tildeling av bustad.

(2) Dersom det ligg føre omstende som gir grunn til å tru at det har funne stad diskriminering i strid med første ledd, skal slik diskriminering leggjast til grunn som bevist, om ikkje den som har utført handlinga gjer det sannsynleg at det likevel ikkje har funne stad diskriminering i strid med lova her.

(3) Om skadebotansvar for ulovleg diskriminering gjeld vanlege skadebotreglar.

(4) Likestillings- og diskrimineringsombudet og Likestillings- og diskrimineringsnemnda skal føre tilsyn med og medverke til gjennomføring av første ledd, jf. diskrimineringsombudsloven.

(5) Ved tilsvarende diskriminering gjeld også likestillingsloven (lov 9. juni 1978 nr. 45 om likestilling mellom kjønnene), diskrimineringsloven (lov ... om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv.) og diskriminerings- og tilgjengelighetsloven (lov ... om forbud mot diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne).

Lov 6. juni 2003 nr. 39 om burettslag

§ 1-5 skal lyde:

§ 1-5. Forbud mot diskriminering

(1) I vedtektene kan det ikkje setjast vilkår for å vere andelseigar som tek omsyn til homofil legning, leveform eller orientering, og slike omstende kan ikkje reknast som sakleg grunn til å nekte godkjenning av ein andelseigar eller ha vekt ved bruk av forkjøpsrett.

(2) Dersom det ligg føre omstende som gir grunn til å tru at det har funne stad diskriminering i strid med første ledd, skal slik diskriminering leggjast til grunn som bevist, om ikkje den som har utført handlinga gjer det sannsynleg at det likevel ikkje har funne stad diskriminering i strid med lova her.

(3) Om skadebotansvar for ulovleg diskriminering gjeld vanlege skadebotreglar.

(4) Likestillings- og diskrimineringsombudet og Likestillings- og diskrimineringsnemnda skal føre tilsyn med og medverke til gjennomføring av første ledd, jf. diskrimineringsombudsloven.

(5) *Ved tilsvarande diskriminering gjeld også likestillingsloven (lov 9. juni 1978 nr. 45 om likestilling mellom kjønnene), diskrimineringsloven (lov ... om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv.) og diskriminerings- og tilgjengelighetsloven (lov ... om forbud mot diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne).*

Lov ... om Likestillings- og diskrimineringsombudet og Likestillings- og diskrimineringsnemnda

§ 1 skal lyde:

§ 1 Formål og virkeområde

Loven her gir regler om organiseringen av og virksomheten til Likestillings- og diskrimineringsombudet (ombudet) og Likestillings- og diskrimineringsnemnda (nemnda).

Ombudet og nemnda skal føre tilsyn med og medvirke til gjennomføringen av følgende regelverk:

1. Lov 9. juni 1978 nr. 45 om likestilling mellom kjønnene, hvis ikke annet fremgår av denne loven
2. Lov ... om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv., hvis ikke annet fremgår av denne loven
3. *Lov ... om forbud mot diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne, hvis ikke annet fremgår av denne loven*
4. Lov 4. februar 1977 om arbeidervern og arbeidsmiljø kapittel X A og X B.
5. Lov 23. mai 1997 nr. 31 om eierseksjoner § 3a annet ledd
6. Lov 26. mars 1999 nr. 17 om husleieavtaler § 1-8 annet ledd
7. Lov 6. juni 2003 nr. 38 om bustadbyggjelag § 1-4 annet ledd
8. Lov 6. juni 2003 nr. 39 om burettslag § 1-5 annet ledd

Ombudet skal føre tilsyn med at norsk rett og forvaltningspraksis samsvarer med de forpliktelsene Norge har etter følgende konvensjoner:

1. De forente nasjoners internasjonale konvensjon 18. desember 1979 om å avskaffe alle former for diskriminering av kvinner.
2. De forente nasjoners internasjonale konvensjon 21. desember 1965 om avskaffelse av alle former for rasediskriminering.

Kapittel 1

Sammendrag

1.1 Oversikt

Utredningen består hovedsakelig av tre deler.

Den innledende delen, kapitlene 1-3, inneholder sammendrag av utredningen, redegjørelser for utvalgets arbeid og en presentasjon av utvalgets verdigrunnlag og begrepsforståelse.

Bakgrunnskapitlene 4-8 utgjør den neste delen av utredningen. Her gis en oversikt over relevante deler av norsk, utenlandsk og internasjonal rett, herunder EU-rett.

Den tredje delen av utredningen består av utvalgets vurderinger og forslag. Kapitlene 9-11 inneholder valg av overordnet tilnærming og lovgivningstype samt nærmere vurderinger av en lov mot diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne og andre forslag til lovendringer.

Utredningen avsluttes med kapittel 12 om økonomiske og administrative konsekvenser og med spesielle merknader til forslagene i kapittel 13.

Utredningen inneholder fire vedlegg. Utvalget har innhentet en juridisk betenkning om begrepet universell utforming som rettslig begrep, som er inntatt som vedlegg 1. Videre har utvalget gitt ECON Analyse i oppdrag å utrede de økonomiske konsekvensene av § 11 i den foreslåtte diskriminerings- og tilgjengelighetsloven. Denne utredningen utgjør vedlegg 2. Vedlegg 3 er et engelsk sammendrag av utredningen som på enkelte punkter er mer utfyllende enn det norske sammendraget. Det er skrevet med sikte på å informere blant annet utenlandske kontakter utvalget har innhentet synspunkter fra og diskutert rettslige virkemidler med. Forslaget til diskriminerings- og tilgjengelighetslov i engelsk oversettelse er vedlegg 4.

1.2 Innledende kapitler

Kapittel 1 inneholder sammendrag av utredningen.

Kapittel 2 presenterer utvalgets sammensetning, mandat og arbeid. Bakgrunnen for oppnevningen av utvalget og visse avgrensningsspørsmål behandles også.

I kapittel 3 redegjør utvalget for sitt verdigrunnlag og for forståelsen av visse sentrale begreper. Prinsippet om menneskers likeverd, uavhengig av forhold som kjønn, etnisitet, religion, seksuell orientering eller nedsatt funksjonsevne, står sentralt som utvalgets verdimeslige utgangspunkt. Likeverd for mennesker med nedsatt funksjonsevne er den overordnede målsettingen for utvalgets arbeid. På bakgrunn av NOU 2001: 22 *Fra bruker til borger* legger utvalget til grunn at likeverdet for mennesker med nedsatt funksjonsevne ikke er tilstrekkelig sikret i lovgivningen. Utvalgets ser det derfor som sin oppgave å foreslå lovgivning som kan bidra til å sikre likeverdet, primært ved å hindre diskriminering, men også ved å fremme bedre tilgjengelighet.

Funksjonshemming, funksjonsnedsettelse og nedsatt funksjonsevne er sentrale begreper i utredningen. Med "nedsatt funksjonsevne" eller "funksjonsnedsettelse" mener utvalget at en kroppsdel eller en av kroppens fysiske eller kognitive funksjoner er tapt, skadet eller på annen måte nedsatt. "Funksjonshemming" er ikke en biologisk eller medisinsk egenskap eller kjennetegn ved et individ, men en situasjon som kan oppstå i et individs møte med samfunnet når individets deltakelse begrenses og dette kan knyttes til nedsatt funksjonsevne. Den formen for diskriminering som er temaet for utredningen, betegnes som "diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne". Utvalget presiserer at forståelsen av begrepene og valget av nedsatt funksjonsevne som diskrimineringsgrunnlag må sees i lys av at utredningen er av juridisk karakter, og at forslagene primært er knyttet til diskrimineringslovgivning.

Forståelsen av begrepene "forskjellsbehandling" og "diskriminering" er også behandlet. Forskjellsbehandling omfatter både handlinger og unnlater som uttrykkelig stiller mennesker forskjellig, og tilsynelatende nøytrale bestemmelser, betingelser, praksis, handlinger eller unnlater som faktisk fører til at noen stilles forskjellig fra andre. Forskjellsbehandling er derfor en nøytral betegnelse på forskjell i resultat. Med diskriminering mener utvalget en illegitim form for forskjellsbehandling som skjer på grunnlag av et beskyttet

Saksprotokoll

Utvalg: Kom.råd f. funksj.h.
Møtedato: 06.12.2005
Sak: 0026/05

Resultat:

Arkivsak: 05/26637
Tittel: Høringsuttalelse til NOU 2005:8 Likeverd og tilgjengelighet

Behandling:

Solveig Dale redegjorde, og svarte på spørsmål.

Leder foreslo at AU gis fullmakt til å utforme en uttalelse.

VEDTAK:

AU gis fullmakt til å utarbeide en uttalelse i saken.

Kommunalt råd for funksjonshemmede avgir følgende uttalelse:

Kommunalt råd for funksjonshemmede slutter seg til Rådmannens forslag til høringsuttalelse i forbindelse med NOU 2005:8 Likeverd og tilgjengelighet.

Rådet har imidlertid én bemerkning til høringsutkastets § 11 som angår dispensasjon fra kravet om universell utforming av bygg og anlegg. Det følger av lovutkastet at dispensasjon kan gis der det foreligger *"vernehensyn eller andre særlig tungtveiende grunner"*. Rådmannen anfører at denne dispensasjonsbestemmelsen bør tilpasses ordlyden i den eksisterende og den nye plan- og bygningsloven (jfr. Bygningslovutvalgets NOU 2005:12), slik at dispensasjonsadgangen i begge lover er avhengig av at *særlige grunner* foreligger.

Kommunalt råd for funksjonshemmede har ingen merknader til utkastets passus vedrørende vernehensyn, men vil bemerke at forarbeidene og evt. veiledere som kan bli utarbeidet til loven, må gi føringer for hvordan dette kriteriet skal forstås og praktiseres. Erfaringen med dispensasjonsadgangen i plan- og bygningsloven viser at begrepet *"særlige grunner"* lett kan uthules. Adgangen til dispensasjon bør i utgangspunktet være en sikkerhetsventil, slik at dispensasjon fra krav til universell utforming kun kan gis i sjeldne tilfeller.

Oddvar Øyan
leder

Astri Finnanger